

ÖSSZEFOGLALÁS

Disszertációmban megvizsgáltam, hogyan lehet eljutni az egyes rétegek egészen konkrét foglalkoztatási problémáitól – a munkaerő-piaci intézményrendszeren keresztül, a sokszor szűkös információs lehetőségek maximális kihasználásával – a munkaerő-piaci programokon-, a fejlődési trendek számbavételén át, az EU csatlakozás hatásait is magában foglaló – foglalkoztatási jövőképekig.

Elemeztem a munkanélküliség alakulását a rendszerváltást követő 90-es évtizedben. Megfogalmaztam azokat az egyéni stratégiákat, melyeket a tömegessé váló munkanélküliség kivédésére a foglalkoztatottak és a munkanélküliek alkalmaztak. Ráműtattam a foglalkoztatási mélypont és a regisztrált munkanélküliek számának mélypontja közötti kb. 4 éves fáziskésésre. Bemutattam Hajdú-Bihar megye néhány fejlettségbeli jellemzőjét a régiós átlaggal való összevetésben.

Vizsgáltam a munkanélküliség alakulását, rámutattam arra, hogy mely fejlődőképes hagyományok jelentették később az új fejlődési lehetőségek csíráit. Felhívtam a figyelmet a munkanélküliség idény jellegére, a munkanélküliek ellátó rendszerébe kerülők számának hosszabb távon változó tendenciáira, a munkanélküliek számának főbb állománycsoportok szerinti alakulására és ennek okaira.

Vizsgáltam a bejelentett üres álláshelyek összetételének alakulását 1991 és 2005 között. Ráműtattam arra, hogy milyen lehetőségei voltak, vannak a különböző képzettségi szinten lévőknek a munkahelyek tekintetében. Kiemelten foglalkoztam a diplomások munkanélküliségével. Elsősorban általános és középiskolai tanárok, agrármérnökök, közgazdászok, óvónők vannak munka nélkül a legnagyobb számosságban. Felhívtam a figyelmet arra, hogy a regisztrált munkanélküliek összetételében leginkább a 8 általános iskolát és a szakmunkás képzőt végzettek dominálnak.

A munkanélküliség területi jellemzői tekintetében megfogalmaztam azt, hogy mely tényezők jelenítik meg a hátrányos helyzeteket. (alkalmi munkalehetőség, ingázási körzetek, alacsony iskolai végzettségűek nagy aránya, elöregedés, gyenge gazdaságföldrajzi adottságok stb.) Láthatóan nagyobb a szóródás az egyes települések munkanélküliségi mutatója között, de látszik az előrelépés a hajdú-városok tekintetében.

Vizsgáltam egyes kiemelhető rétegek munkanélküliségének speciális okait, összetevőit. Megállapítottam, hogy a pályakezdők kivételével a munkahely keresés aktivitása mind a megváltozott munkaképességűek, mind a nők, mind a hátrányos helyzetű cigány népesség tekintetében alacsonyabb a munkanélküliek átlagánál.

Elemeztem a foglalkoztatáspolitikai intézményrendszerének, finanszírozási és eszköz rendszerének a fejlődését. Megállapítottam, hogy az eszközrendszer lényegében megfelelően harmonizál a finanszírozási rendszer és az intézményrendszer fejlődésével. Számos problémája van a Munkaerő-piaci Alap felhasználásának és több szállal is kötődik a költségvetéshez. Dinamikusan fejlődik a támogatási eszközrendszer.

Részletesen elemeztem a munkaerő-piaci programok szerepét a munkanélküliség csökkentésében. A programok szervezésének akadályai a fajlagosan magasabb költségek mellett a többlet szervezési, adminisztrációs feladatok, az információs hidak építésének nehézségei az egyes támogatási formák – mint program elemek – között. A Hajdú-Bihar Megyei Munkaügyi Központ programtervező és szervező aktivitása azonban nem marad el a megyék átlagától. Számos olyan programot is megvalósítottunk, mely módszertani alapját képezte később más programoknak és más megyék programjainak is (menedzseri, felzárkóztató, segítő pedagógus stb. programok).

Fontosnak tartottam a kockázatok vizsgálatát is, különösen azért, hogy a védhető elhárítható kockázatokat (a motiválás, a támogatott foglalkoztatás, a képzés, a tartós és az azonnali megoldások problémáit) el tudjam választani a védhetetlen kockázatoktól (alacsony érdeklődés, elkallódás bizonyos aránya, a hálózati program értékelések nehézségei, a jövőben eseményektől függő program elemek nagyobb kockázatai stb.). Egyértelmű, hogy a munkanélküliség komplex

kezelése messze túlmutat a foglalkoztatáspolitikai lehetőségein, amit a kormányzatok már felismertek.

Értékeltem a foglalkoztatási érdekegyeztetés szerepét, lehetőségeit a társadalmi béke fenntartásában a foglalkoztatás, munkanélküliség tekintetében, de rámutattam arra is, hogy napjainkra szerepe már halványulóban van. Külön fejezetet szántam a megye foglalkoztatási helyzetének is. Egyértelmű, hogy a foglalkoztatás lehetősége erősen összefügg a népesség iskolázottságával. A képzettségbeli alapok a továbblépéshez, a szakmaszerzéshez megvannak, leszámítva a hátrányos helyzetű képzetlen csoportokat.

Területi jelleggel is vizsgálva a megyén belül, megállapítottam, hogy a megye Debrecenhez közeli centrális részében, a hajdú-városokban a legnagyobb arányú a foglalkoztatás, ott, ahol a fiatalabb és iskolázottabb népesség él. Vizsgáltam az aktív népesség területi mobilitását. Láthatóan a 90-es években keletkező új munkalehetőségek hatására mobilabbak lettek a munkavállalók, sőt megdőlni látszik az az elmélet, hogy a fiatalabbak a mobilabbak. A piaci verseny területi vonatkozásban leginkább az építőiparban dolgozók mobilitását növelte.

Megvizsgáltam a külföldiek foglalkoztatásának megyei körülményeit. Láthatóan számosságban és a megyei foglalkoztatás egésze szempontjából nem jelentős ez a kérdés, de el kell ismerni, hogy egyes szakmákban, térségekben valóban hiányt pótolnak a külföldiek (szakorvosi ellátás, idegenforgalom, gépjármű márka kereskedelem stb.)

Kézenfekvő volt az összevetés a megyében állást keresők külföldi foglalkoztatásra irányuló törekvéseivel, lehetőségeivel. Általában szakmunkás szinten, de az egészségügyben is nagyobbak a lehetőségek a külföldi munkavállalásra. Fontos, hogy nemzetközileg elfogadható, versenyképes jövedelmi arányok legyenek minél előbb a magas presztízsű foglalkozásokban az uniós országok mindegyikében.

Külföldön szerzett tapasztalataim szerint igyekeztem a sikeres országok receptjét, a siker okait megtalálni. Ezekből kiemelést érdemel: a helyi adottságok maximális kihasználására irányuló törekvés, a szakmai képzés társadalmi kontrollja, a tartós, minőségi megoldások irányába való folyamatos orientáció.

A megye távlati fejlesztési lehetőségei, szükségletei, irányai vizsgálatának középpontjába három dolgot állítottam: egyrészt az önkormányzati probléma térképet, másrészt a foglalkozásokat érintő távlati munkaerő-igényeket, harmadrészt foglalkozások belső tartalmi fejlődésének lehetőségeit, körülményeit.

Megállapítottam, hogy az önkormányzatok megfelelően kiemelt helyen kezelik a munkahely teremtés kérdését, de kissé jobban háttérbe szorul a humán erőforrás fejlesztés. Ebben több önkormányzat is keresi a maga szerepét, lehetőségeit. Végül a munkaerő-piac, foglalkoztatás egy SWOT analízisével zárom az értekezésemet.

SUMMARY

In my dissertation I examined the way leading from the factual employment problems of certain groups – through the labour market institutions by using tight information sources in a maximum way – via taking into account labour market programs and development trends to the employment vision including effects of joining the EU.

I analysed the evolution of unemployment in the 90s after the political transformation. I defined those individual strategies which were adapted by employed and unemployed people to avoid unemployment in large numbers. I pointed out the 4 year difference between the nadir in employment and the number of recorded unemployed people. I presented some development features of Hajdú-Bihar County in comparison with the average of the region.

I studied the evolution of unemployment and I underlined those perfectible traditions which meant the base of new development possibilities later. I drew attention to the seasonality of the unemployment, how the number of the unemployed taken in the unemployment benefit system changes in the longer term and how the number of unemployed people developed by the main personnel groups and what the reasons were.

I examined how the composition of reported vacant jobs changed between 1991 and 2005. I referred to what possibilities people of different qualification level had had in the past and they had at present as to workplaces. I put much emphasis on the unemployment of graduated people. Mainly primary and secondary school teachers, agricultural engineers, economists and kindergarten teachers are unemployed in large numbers. I also indicated that the composition of the recorded unemployed was mostly dominated by people with elementary level of education and vocational education.

Concerning territorial features of unemployment I defined which factors represent disadvantageous situation (e.g. odd jobs, districts of commuting, high number of people with lower qualification, ageing, weak geographical potentials, etc.). It shows an important dispersion among the unemployment indicators of the settlements. Regarding the towns of Hajdú County we can see improvement.

I studied special reasons and components of unemployment in some particular groups. I concluded that apart from career-starters, people with decreased capacity, women and gypsies at a disadvantage are less active in looking for jobs than average unemployed people.

I analysed how the institutions, financial resources and means of the employment policy developed. I stated that the development of means was in line with that of the financial resources and institutions. The Labour Market Fund has a lot of problems and is connected to the budget in several ways. The supporting resource system is developing dynamically.

I analysed what role the labour market programs played in the diminution of unemployment. Beside higher specific costs, obstacles to the organization of the programs were the extra organizational and administration tasks and the difficulties in establishing information bridges between certain ways of support as program elements. The activity of the Labour Centre of Hajdú-Bihar County in program planning and organization does not fall beyond the average of other counties. We implemented several programs which formed a methodological base for our further programs and further programs of other counties as well.

I considered it important to study risks so that I could separate avoidable risks (motivation, supported employment, training, problems of permanent and immediate solutions) from unavoidable ones (low number of inquiries, certain proportion of being wasted, difficulties of network program evaluation, higher risks of program elements depending on future events, etc.). It is out of question that the complex administration of unemployment exceeds the possibilities of employment policy, which has also been realized by the local governments.

I evaluated what role and possibilities of the reconciliation of employment interests play in maintaining tranquillity in the society and from the viewpoint of employment-unemployment,

but I also underlined that this role was becoming less and less important. I dedicated a chapter to the employment situation in the county. It is clear that employment possibilities are in close connection with the qualification of the population. People have the necessary qualifications to step further and acquire a profession except for the uneducated groups at a disadvantage.

Having studied the district features in the county, I stated that the rate of employment was the highest in the towns located close to Debrecen in the central part of the county where the population was younger and more qualified. I also studied the mobility of the productive population. As a result of the new working possibilities in the 90s, people became more mobile and the theory claiming that the young were more mobile seemed to prove a failure. The competition in the market particularly improved the mobility of the workers in the building industry.

I looked into the conditions of employing foreigners in the county. This question is obviously unimportant from the viewpoint of the number and the global employment of the county. But it must be acknowledged that foreigners can recover certain jobs in certain districts (e.g. special medical services, tourism, car dealers, etc.).

It was evident to compare how ambitious the job hunters in the county were to be employed abroad and what possibilities they had. Possibilities were better for skilled workers and for workers in the public health to find a job abroad. It is important to have competitive wages and salaries internationally in high reputation jobs in each countries of the European Union as soon as possible.

Using my experience abroad, I tried to find reasons for the success and ways leading to it in the successful countries. What is worth mentioning is the ambition to exploit local potentials in a maximum way, the professional training monitored in the society, the constant orientation to find long-lasting and high quality solutions.

I defined 3 main issues in the analyse of the future development possibilities, needs and directions in the county: the first one is the problem map of the local government, the second one is the further labour needs concerning employment, and the third one is possibilities and conditions to develop inner content of employment.

I stated that the local governments were managing the issue of job creation in a quite emphasized way. However, the human resource development fell rather in the background. Several local governments were searching for their own roles and possibilities in it.

To finish my dissertation, I attach a SWOT analysis of the labour-market and the employment.